УДК 614.2:378

ВИЩА МЕДИЧНА ОСВІТА: НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДУ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН НА КАФЕДРАХ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

О. В. Шальнова–Козаченко

Одеський національний медичний університет

THE HIGHER MEDICAL EDUCATION: DIRECTIONS OF FORMATION OF STUDENTS' OUTLOOK AT STUDYING THE DISCIPLINES ON CHAIRS OF SOCIAL MEDICINE AND PUBLIC HEALTH SERVICES

O. V. Shalnova–Kozachenko

Odesa National Medical University

У статті представлені напрями формування світогляду студентів (теоретичні, змістові і методологічні) при вивченні на кафедрах соціальної медицини та охорони здоров'я ВМНЗ України медико-соціальних дисциплін: "Історія медицини", "Біостатистика", "Соціальна медицина та організація охорони здоров'я", "Економіка охорони здоров'я. Менеджмент і маркетинг в стоматології", "Соціальна медицина, організація та економіка охорони здоров'я".

In the article the directions of formation of students' outlook (theoretical, content and methodological) at studying on Chairs of Social Medicine and Public Health Services of the Higher Medical Educational Institutions of Ukraine of medico-social disciplines: "History of Medicine", "Biostatistics", "Social Medicine and Organization of the Public Health Services", "Economy of Public Health Services, "Management and Marketing in Stomatology", "Social Medicine, Organization and Economy of the Public Health Services" are presented.

Вступ. *Актуальність* світоглядної *проблеми* в умовах швидких змін світу і потреб сформованих на рівні світогляду механізмів адаптації людини до нього; проблема духовної кризи суспільства у вигляді світоглядного та методологічного плюралізму у своєму дидактико-праксеологічному вимірі; наявність реальних можливостей освітньо-виховного процесу вишів у формуванні світогляду майбутніх фахівців і не розроблених педагогічних умов їх реалізації, окреслення методологічної ситуації як розпиленої, відсутність дослідження проблеми формування світогляду студентів ВМНЗ у процесі вивчення медико-соціальних дисциплін на кафедрах соціальної медицини та охорони здоров'я (ОЗ); потреби кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) підготовки фахівців ОЗ до майбутньої діяльності у спеціальностях і спрямуваннях медико-профілактичного профілю зумовили вибір теми дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій [1–22] свідчить про теоретичне осмислення проблем формування світогляду майбутніх спеціалістів за різними профілями, у т. ч. медичним: вікових особливостей становлення особистості, соціалізації молоді; психологічних і філософських аспектів світогляду, у т. ч. наукового, технологічного, професійного, етичного, гуманістичного, екологічного та ін.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні напрямів формування світогляду студентів-медиків у процесі вивчення медико-соціальних дисциплін на кафедрах соціальної медицини та ОЗ у ВМНЗ.

Основна частина. Залучення студентської молоді до основ світогляду завжди було одним з першорядних завдань у педагогічній теорії і практиці, у т. ч. вищої медичної освіти: вдосконалюються поняття світогляду, його значення в житті людини і суспільства, роль і місце в історії та науці на основі філософії, а також методологічні основи системи формування світогляду студентів ВМНЗ як сукупності організаційних, інформаційних і навчально-методичних заходів, спрямованих на формування й розвиток професійно важливих світоглядних основ медичних працівників системи ОЗ України.

При розгляді на кафедрах соціальної медицини та ОЗ ВМНЗ України процесу вивчення студентами медичних спеціальностей ("Лікувальна справа", "Педіатрія", "Медико-профілактична справа", "Стомато-

© О. В. Шальнова–Козаченко

логія") дисциплін медико-соціального спрямування — гуманітарних, профілактичної підготовки, соціально-економічних ("Історії медицини" (ІМ; І курс — усі спеціальності), "Біостатистики" (БС; IV курс — вище вказані спеціальності, окрім "Стоматології"), "Соціальної медицини та організації охорони здоров'я" (СМООЗ; ІІІ курс — за спеціальністю "Стоматологія" і IV–V курси — всі інші спеціальності), "Економіки охорони здоров'я. Менеджменту і маркетингу в стоматології" (ЕОЗММС; V курс — за спеціальністю "Стоматологія"), "Соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я" (СМОЕОЗ; VI курс — усі вказані спеціальності, окрім "Стоматології")) та їх виховання нами були визначені три основні напрями формування світогляду: 1) теоретичні аспекти; 2) змістові аспекти і 3) методологічні аспекти навчання і виховання. Завдяки їм забезпечуються вміння студентів синтезувати набуті знання із фахових і гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття; формувати свої думки, робити висновки; обґрунтовувати засобами логіки та конкретним матеріалом освоюваної спеціальності розв'язання практичних завдань, пов'язаних з професійною діяльністю; усвідомлювати, що естетично і морально розвинена людина несе елементи прекрасного і доброго в свою діяльність, роблячи її більш успішною; застосовувати набуті знання при аналізі суспільного буття; формувати власну позицію з проблем сьогодення.

Теоретичні аспекти [2, 5, 17, 18, 20]: формою теоретичного розвитку світогляду є філософія, тому на основі міждисциплінарної інтеграції використовуються філософські знання студентів, які допомагають їм стати у медико-профілактичній галузі фахівцями, що уміють мислити і діяти самостійно;

– *поняття "світогляд"* [20]: система уявлень про світ, про місце в ньому людини, про ставлення людини до дійсності, яка оточує її, і до самої себе, а також зумовлені цими уявленнями основні життєві позиції та установки людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації;

– *предмет світогляду* [20]: відносини людини зі світом; як форма людського самовизначення дає людині закони і знання реальності з оцінкою та ставленням;

– *основні питання світогляду:* Що я можу знати? Що я повинен робити? На що я можу сподіватися? Що таке людина?

– *типи світогляду* [17]: міфологічний; релігійний; науковий — усвідомлення світу через отримання істинних знань, відкриття його об'єктивних законів і передбачення тенденцій розвитку; мистецький; філософський — форма пізнання світу, що вивчає найбільш загальні суттєві характеристики і фундаментальні принципи реальності і пізнання, буття людини, відносин людини і світу;

– *функції світогляду* [18]: вписати людину у світ; надати життєвих орієнтирів; окреслити дійсність у людських уявленнях;

– *структура світогляду* [18]: світовідчуття; світосприйняття; світорозуміння;

– *класифікація світогляду* [18]: за носієм (індивідуальний; колективний; національний); за рівнем світобачення (не- та усвідомлений; буденний; філософський); за історичними епохами (античний; середньовічний; гуманістський; новий і новітній за відповідним часом); за морально-ціннісними орієнтирами (егоїстичний; гуманістичний; антигуманний; шовіністичний);

– *складові частини світогляду*, розвиток яких зумовлює особливості формування останнього [17]: онтологія — описова модель світу; пояснення світу; футурологія, відповідь на запитання, куди ми йдемо; цінності, відповіді на етичні питання — відповідь на запитання, що слід робити; праксеологія або методологія, або теорія дії — відповідь на запитання, як досягти мети; епістемологія або теорія знань, відповідь на запитання, що є правдою, а що ні; етіологія — пояснення походження й структури світогляду;

– *критерії формування світогляду* [2] пов'язуються зі зрілістю компонентів світогляду: пізнавальний (глибина знань, аналіз нових явищ); ціннісно-нормативний (ієрархії цінностей, ідеали); емоційно-вольовий (вольові якості); практичний (готовність втілювати ідеали і реалізовувати цілі на практиці);

– *система факторів формування світогляду* [2]: природні (об'єктивні — фізіологічні, географічні; суб'єктивні — стан здоров'я, вік); соціальні (об'єктивні — історія, тип соціальності, рівень технологічного розвитку, ідеологія, релігія, рівень культури, етнологічні чинники; суб'єктивні — внутрішній світ людини, життєвий досвід, особисті смаки та вподобання, соціальна активність особи);

– *світогляд молоді* [2, 5, 20] має спільні корені із світоглядом дорослих; формування світоглядних установок базується на соціально-історичних даних суспільства (патерналістська орієнтація виховання дитини з повною свободою впливу батьків на дитину); адаптація західноєвропейської системи з більш ліберальним ставленням до дорослішання і виховання неповнолітнього, наділення його більшою свободою; під час навчання у ВМНЗ відбувається соціалізація студента як особистості — засвоєння та відтворення настанов, цінностей, ролей, очікувань, властивих

певній культурі або соціальній групі; студентський вік — це сенситивний період для розвитку соціогенних потенцій особистості (формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей як передумова подальшої самостійної професійної творчості; становлення інтелекту і стабілізація рис характеру; перетворення мотивації та системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією); при завершенні соціалізації через систему освіти закладаються основи соціалізації в самостійній професійній діяльності, коригуються життєві цілі на майбутнє.

Змістові аспекти [1–4, 6–7, 12–14, 16–22]: світогляд є засобом духовно-практичного засвоєння світу людиною в єдності її теоретичного і практичного відношення до дійсності; до нього відносяться основні теоретичні принципи підходу до явищ природи і суспільного життя, методи їх пізнання і цілеспрямованої зміни; складність світогляду, як предмета дослідження, зумовлює безліч спрямувань його формування за змістом:

– *культурний* [7, 21]: у світогляді знаходить відображення система категорій культури — узагальнена модель людського світу; її базисні елементи існують у матеріальному і духовному видах; для кожної універсальної культури є ключове поняття (надприродна сила — в міфологічній культурі; природа і космос — в космологічній; людина — в антропологічній); сучасна технологічна культура використовує поняття — "технологія", яка в соціальному широкому плані розглядається як рівень розвитку життя суспільства на основі доцільної та ефективної перетворювальної діяльності людей, сукупність досягнутих технологій у матеріальному і духовному виробництві, а в особовому вузькому — це рівень оволодіння людиною сучасними способами пізнання, перетворення себе і навколишнього світу; особливості реструктуризації світоглядної культури особистості в умовах методологічного плюралізму, гуманізації і реформування гуманітарної освіти ґрунтуються на принципі єдності, взаємообумовленості методологічного та світоглядного компонентів інтелектуальної культури, як науково-теоретичної складової духовної культури взагалі;

– *філософський* [7, 12] світогляд і методологія змінюють форму разом із епохальними науковими відкриттями у фундаментальних науках та революцією супертехнологій, яка знаменує собою початок доби перетворення фундаментальних першооснов світу живої і неживої матерії завдяки могутнім наукомістким технологіям, нано-біо-гено-нейро-інформаційним революціям і відповідним науково-дослідним проектам (геном людини, штучний інтелект); формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми неможливі без комплексу філософських знань як теоретичної основи людського світобачення; філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство належать до циклу фундаментальних дисциплін, вивчення яких є важливим чинником духовного збагачення, інтелектуального розвитку, формування світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді, усвідомлення свого місця і ролі в суспільстві, визначення ціннісних орієнтирів особистої та соціальної активності, розуміння проблеми людського буття і питання, що є людина, як їй жити, на що орієнтуватися в нових умовах, як долати перешкоди на шляху до майбутнього; знання філософських дисциплін є методологічною основою вивчення гуманітарних, суспільно-політичних, природничих і технічних дисциплін;

– *науковий* [7, 20, 22]: історична, наукова та освітня ситуація, що змінилася за останні роки в Україні, вимагає переосмислення проблеми формування наукового світогляду в навчальному процесі; формування світоглядної культури студентів повинно ґрунтуватись на філософському осмисленні новітніх досягнень фундаментальної науки, новій загальнонауковій квантово-польовій картині світу з широким інтегративним статусом (розширює діапазон наукових досліджень і становить підґрунтя реструктуризації світоглядної системи; зумовлює методологічні проблеми розвитку медицини, у т. ч. профілактичної), в інформаційному просторі (інформаційне суспільство XXI ст. потребує адекватного світорозуміння), обумовленому синергетичною методологією (в основі — "трансдисциплінарна теорія динаміки складних систем"; XX ст.) та революцією високих технологій; людська діяльність стає важливим чинником самоорганізації природного і соціального довкілля, глобального еволюціонізму, тому важливим є ціннісний (аксіологічний) статус інтегрованої єдності сучасного наукового знання, його світоглядно-методологічної складової;

– *економічний* [13, 16]: актуалізація економічних знань необхідна як умова і чинник розгортання нових тенденцій в сучасному українському суспільстві у напряму побудови незалежної соціально-економічної системи, так і як органічна частина гуманітарної освіти, розроблена на засадах національної концепції економічної освіти; остання покликана сформувати у молоді економічну культуру, економічні знання, економічне мислення, діловитість, підприємництво, навчити аналізувати економічну ситуацію, робити економічний вибір, приймати обґрунтовані економічні

рішення і відповідати за їх наслідки, що допоможе їм в майбутньому знайти своє місце в суспільстві;

– *технологічний* [12, 19, 21] — система технологічних поглядів на природу, суспільство, людину та її мислення; технологія є універсальним способом діяльності, який включає проектування і виготовлення виробу, тому одним з принципів технологічної освіти є її проектність, яка спрямована на формування проектного мислення, пов'язаного з виготовленням виробу або послуги від зародження ідеї до її реалізації; творча проектна діяльність орієнтована на сучасну дидактичну систему, в якій навчання, виховання і розвиток забезпечують цілісність педагогічного процесу; технологічна естетика сприяє вихованню естетичного ставлення до процесу та результатів перетворювальної діяльності, яке визначає сприйняття Всесвіту і духовного світу, поведінку і спостерігається в усьому способі життя людини, виявляється в дизайнерських знаннях, уміннях і здібностях перетворювати технологічне середовище за законами краси;

– *професійний* [1, 14, 20] — сукупність переконань, оцінок, поглядів та принципів, які визначають найзагальніше бачення та розуміння світу і місце особистості у ньому, а також її життєві позиції, програми поведінки та діяльності; формування цілісного професійного світогляду фахівця з профілактичної медицини (СМООЗ) включає соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, пронизує всі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, правову, педагогічну, спирається на науку, в т. ч. медичну, освіту, право, культуру, традиції; шляхи формування професійно-світоглядних основ: забезпечення фундаментальної та комплексної професійної підготовки майбутніх лікарів, перегляд та оновлення змісту, обсягу навчальних дисциплін і модулів, удосконалення інформаційного, науково- і навчально-методичного забезпечення у напрямах, що формують світогляд, посилення пропаганди національних і загальнолюдських моральних цінностей, виховання відповідальності за виконання обов'язків, за власні дії і поведінку; кінцевим результатом формування світогляду повинна стати гармонійна, всебічно розвинена, високодуховна, національно свідома, фізично досконала, відповідальна, висококваліфікована і професійно підготовлена особистість, що здатна ефективно працювати у проблемних і складних ситуаціях професійної діяльності;

– *за історичними епохами* [12, 17, 18] розгляд в ІМ загальних питань виникнення, становлення і розвитку медицини, її диференціації за галузями, формування медичних теорій, життєдіяльності видатних вчених-медиків здійснюється у взаємозв'язку з розглядом процесів зміни соціально-економічних формацій, історії розвитку культури народів, світогляду — античного, середньовічного (теоцентричного), гуманістського (епоха Відродження), нового (епоха Нового часу), новітнього (Новітній час:); а в БС, СМООЗ, ЕОЗММС і СМОЕОЗ — розгляд історії виникнення і розвитку спеціальних дисциплін за відповідними історичними періодами і світоглядними засадами;

– *правовий* [2, 6] є важливою складовою правової культури; серед особливих якостей фахівців з вищою освітою можна виділити високий рівень правової свідомості та відповідний світогляд із загальних і професійних питань;

– *етичний* [3, 6, 12, 19, 22] диференціюється на ряд галузей; сучасна парадигма формування світогляду особистості потребує засвоєння студентами загальних етичних принципів, уявлення про етичні (структура моралі; моральні цінності; шляхи вирішення проблем прикладної етики — благодійність, евтаназія, клонування) та естетичні цінності (місце в житті та культурі; глобальні метаморфози культури XX ст.), адаптування їх до власних ціннісних орієнтацій, вільного морального вибору на основі високого рівня етичної компетентності; біоетика охоплює широкий спектр біологічних і медичних етичних проблем (можливі негативні наслідки застосування методів біотехнології та генної інженерії, можливості і необхідність обмеження втручання у життєві процеси); серед найважливіших принципів — пріоритет життя та здоров'я людини; біоетика водночас є новою науковою дисципліною і складним комплексом проблем, викликаних до життя взаємодією багатьох наук, тому її прикладні аспекти перетворюються у систему орієнтирів і регуляторів поведінки майбутнього спеціаліста в буденному та професійному житті; все це зумовлює необхідність у процесі професійної підготовки студентів посилення біоетичної компоненти інтеграцією (синергією) соціогуманітарної та природничо-наукової підготовки для формування цілісного біоетичного світогляду, бачення природи, людини і суспільства, знання у контексті існуючих біологічних небезпек, оволодіння біоетичними принципами майбутньої професійної діяльності; її розглядають також як ноосферну космічну етику, згідно з якою розробляється стратегія поведінки людини в біосфері, а істинне призначення людини вбачається у внеску імперативу добра, мудрості, відповідальності в буття Всесвіту; техноетичний світогляд розвивається на основі нової техноетики сучасного суспільства, яке відповідає природі технологічної культури; інженерна етика переймається моральними якостями про-

дукції: від наукових розробок і дизайну до маркетингу; інформаційна та комунікаційна етика виникла завдяки новим технічним можливостям втручання в особисте життя людей суспільства, маніпулювання їх поведінкою (моральні проблеми використання засобів масового впливу); економічна етика технологічної культури розглядає проблему етичного партнерства людей з різним економічним достатком — глобальної поляризації багатства в одній частині світу і збідніння в іншій; демографічна етика зосереджується на моральних аспектах соціального захисту сім'ї та її членів;

– *гуманістичний* [4, 7, 22] складає базисні цінності соціокультурного програмування діяльності людей, яке сьогодні відбувається у боротьбі з негативними проявами соціально-біологічної людської сутності в жорстких умовах економічних, суспільно-політичних і духовних детермінант; поняття гуманізму тлумачиться як антитеза технократичному раціоналізму; проблема людини в контексті сучасних глобалізаційних процесів і пов'язаних з ними цивілізаційних трансформацій постає як проблема формування нового типу особистості; заперечення світоглядного монізму, співіснування наукового, релігійного та інших форм світогляду — це вимога нової (постіндустріальної) епохи і реальність, в якій постає питання про свободу вибору кожним адекватної системи цінностей, що цілком правомірно із синергетичної точки зору, яка вважає і трансгуманізм, і постгуманізм закономірними етапами розвитку ідей гуманізму;

– *екологічний* [3, 6, 14] у Концепції екологічної освіти України визначається як один з головних компонентів екологічної культури; серед завдань вищої освіти є формування у студентів екологічної культури, екологічних знань, всебічно розвиненої особистості, невід'ємною складовою якої є екологічний світогляд; екологічна підготовка спеціалістів-медиків до майбутньої професійної діяльності здійснюється шляхом викладання різного плану інтегрованих або спеціальних курсів екологічного спрямування, доповнення традиційних засад підготовки лікарів профілактичної ланки з урахуванням основ нового наукового напряму — екології людини, систематизації та поглиблення знань, умінь і навичок, залучення до практичної діяльності екологічного спрямування, розвитку екологічного мислення; пріоритетний напрям — екологізація навчальних дисциплін і програм підготовки у ВМНЗ з професійною підготовкою засобами базової екологічної освіти на основі міждисциплінарного підходу; зміни світогляду людини у планетарному масштабі потребують часу і докорінного перегляду системи імперативів (універсальних обов'язкових до виконання правил існування); подальше існування соціоприродної цілісності може відбуватись на основі ноосферо-екологічного імперативу, який буде керувати суспільством на шляху коеволюційного виживання, розвитку на основі співрозвитку, співтворчості з біосферою, гармонізації взаємовідносин соціуму та біосфери, зміни людства з урахуванням об'єктивних вимог природи при зміні ним біосфери відповідно до своїх потреб; важливими є розробка та втілення нових підходів до формування ноосферо-екологічного мислення майбутніх лікарів-профілактиків — студентів медико-профілактичних відділень і лікарів-інтернів; традиційно при підготовці лікарів-профілактиків у ВМНЗ головним завданням для формування професійного світогляду є розвиток гігієнічного мислення, яке поряд з клінічним мисленням становить основу успішної лікарської діяльності та мотиваційну основу прийняття самостійних професійних рішень; дослідження етіологічної еволюції хвороб людства у новітній період доводять зростання захворюваності на екологічно обумовлені хвороби, спричинені техногенно зміненими об'єктами довкілля, які зазнали впливу хімічних, фізичних, біологічних факторів у процесі людської діяльності; ноосферо-екологічний імператив повинен забезпечити перехід людства до принципу "активної профілактики".

Методологічні аспекти навчання і виховання [8–11, 15, 16, 22] у напрямі формування світогляду (система принципів і засобів організації, побудови теоретичної і практичної діяльності) є предметом вивчення ряду наук, включаючи філософію як теоретичну основу світогляду, педагогіку, яка повинна розробити зміст і методологію вищої освіти, спрямовані на розвитку унікальної особистості; метою державної Національної програми "Освіта" ("Україна XXI ст.") є виведення освіти в Україні на рівень розвинутих країн світу, що можливо за умов відходу від авторитарної педагогіки і впровадження сучасних педагогічних технологій, чим зумовлена увага до інновацій — оновлення процесу навчання:

– *технології навчання* [11, 15, 22] як засіб забезпечення цілей освітньої програми; технологічний підхід до навчання віддзеркалює схема: загальні цілі і зміст навчання > навчальні цілі > навчання > оцінка; процес навчання проявляється у взаємодії трьох взаємопов'язаних елементів (мотивація; діяльність навчання; управління цією діяльністю з боку викладача); для одержання різних технологій навчання всі ці елементи можуть вдосконалюватися; з урахуванням впровадження КМСОНП актуальною у вищій медичній освіті є педагогічна технологія, побудована за принципом модульного процесу навчання; модульно-

розвиваюча система має якісно відмінне від традиційної (класно-урочної) програмно-засобове і технічне інформаційно-комунікаційне забезпечення навчально-виховного процесу; передбачає створення граф-схеми навчальних курсів і наукових проектів змістового модуля, навчальних сценаріїв модульних занять і розвиваючих міні-підручників, спрямування на міждисциплінарну інтеграцію, тому що світогляд особистості, відтворюючи реальний взаємозв'язок явищ об'єктивного світу, є цілісним утворенням, кожна компонента якого перебуває в єдності з іншими, це зумовлює тісні міжпредметні зв'язки у предметному навчанні, які розкривають взаємообумовленість науки про природу, суспільство і мислення людини; розробка принципів проблемного і розвиваючого навчання знайшла реалізацію в педагогічній технології творчого мислення "педагогіка, яка випереджає", створеній на основі теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ); ТРВЗ-педагогіка пропонує алгоритмічні методи формування свідомого, керованого, цілеспрямованого та ефективного процесу мислення; для аналізу проблемних ситуацій використовується алгоритм їх рішення, який показує напрям думки; у ході вирішення відпрацьовуються навики організованого мислення, розвитку уяви як основи творчого мислення;

– *методи навчання* [9–11, 15, 16]: методологічний потенціал освіти полягає в органічній взаємодії природничого та соціогуманітарного знання (ідеї цінності життя, єдності людини та живої природи, коеволюції суспільства та природи, повноцінної відповідальності майбутнього фахівця перед життям та всесвітом; гармонізації зв'язків природи та соціуму); реалізація сучасної синергетичної парадигми вищої освіти буде більш ефективною за умови поєднання різних форм навчальної роботи: традиційних аудиторних занять, організації круглих столів, навчальних екскурсій, бінарних лекцій, дебатів, творчих вечорів-діалогів; враховуючи сучасний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і прагнення учнів до нового і захоплюючого, особливу увагу необхідно приділяти найбільш результативним — інтерактивним — методам і формам навчання в поєднанні з використанням комп'ютерних технологій, які дозволяють отримати знання в процесі власної активності, спонукають учнів до творчої роботи, формують особисту позицію щодо сприйняття змісту навчання; за різними класифікаціями серед методів активного навчання автори виділяють такі: 7 основних — для тренування та розвитку творчого мислення студентів, формування в них відповідних практичних умінь та навичок, стимулювання і підвищення інтересу до занять, активізації та загострення сприймання навчального матеріалу (ділова гра; розігрування; аналіз конкретних ситуацій; активне програмове навчання; ігрове проектування; стажування; проблемна лекція); 3 групи сучасних методів навчання: програмоване; проблемне; інтерактивне (комунікативне) — диспут, дискусія, мозкова атака, аналіз конкретних педагогічних ситуацій, рольові та ділові ігри; серед навчально-педагогічних ігор — ділова гра, рольова гра, аналіз конкретних психолого-педагогічних ситуацій, мозкова атака, ігрове проектування — "форма розробки студентами рекомендацій, планів і заходів навчально-виховного характеру"; навчальний модуль при КМСОНП — метод навчання, що активізує самостійну пізнавальну діяльність студентів, служить її поетапній організації, регулюванню, контролю та оцінці; включає 5 складових частин: структурно-логічні схеми (основні блоки знань з теми, що вивчається); навчальну карту (ієрархія елементів, що вивчаються); вибіркові тести для контролю чи самоконтролю; задачі аналітичного чи графічного змісту (для контролю чи самоконтролю на рівні умінь і навичок) та лабораторні роботи дослідницького характеру;

– *рівні навчання* [11]: знання-знайомства; знання-копії; знання-вміння; знання навики; категорія творчості;

– *виховні завдання* [8]: вироблення поваги до історії і культури рідного народу, його мови, традицій; формування національної свідомості майбутньої еліти держави; підвищення духовної культури, світоглядних позицій; розвиток соціальної активності включенням до процесу державотворення; вдосконалення індивідуальних здібностей, забезпечення самореалізації; зміцнення фізичного і психічного здоров'я; вплив на усвідомлення зв'язку ідей індивідуальної свободи, прав, відповідальності; допомога в реалізації життєвих планів;

– *напрями виховної роботи в навчальний і позанавчальний час* [8]: пошуково-творчий (виконання студентами висунутих викладачами завдань зі здобуття інформації щодо життєдіяльності видатних діячів для проведення виховного заходу з накопичення знань і світоглядних уявлень); самостійного пізнання цікавих фактів; дискусійний (осмислення проблемного завдання з багатозначною відповіддю, потребує швидкісних логічних мисленнєвих операцій, використання резервної інформації для обгрунтування своєї позиції).

В Одеському національному медичному університеті використовуються сучасні методи виховання, інноваційні педагогічні технології (модульні, ТРВЗ, інформаційно-комунікаційні), методики, методичні прийоми

програмованого, проблемного та інтерактивного навчання. При викладанні інтегрованих навчальних курсів ІМ, БС, СМООЗ, ЕОЗММС і СМОЕОЗ на інформаційному, проблемному, аналітичному, евристичному, пошуковому, дослідному рівнях, зі спрямуванням на формування світогляду, використовується універсальна група методів як поєднання в єдине ціле 3–5 методів з груп організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; її стимулювання й мотивації; контролю і корекції за її ефективністю [8–11, 15].

Висновки: 1. Визначені три напрями проблеми формування світогляду студентів-медиків: теоретичні загальні філософські положення; змістові — за всіма напрямками дисциплін, які викладаються на кафедрах соціальної медицини та охорони здоров'я у ВМНЗ; методологічні педагогічні.

2. Організаційно-педагогічні умови ефективного формування світогляду студентів ВМНЗ у напрямі медико-профілактичної підготовки передбачають здійснення світоглядно-професійної підготовки як цілісної системи формування особистості; насичення предметів медико-профілактичного циклу світоглядними загальними філософськими відомостями; відбір змісту педагогічного матеріалу, спрямованого на розвиток усіх напрямів світогляду спеціалістів на основі реалізації сучасних освітніх завдань, сутність яких полягає в урахуванні інтегративного підходу до вищої медичної освіти; забезпечення взаємозв'язку теоретичних знань студентів з їх практичними вміннями і навичками; поглиблення змісту навчальної практики з цих предметів системою завдань, спрямованих на трансформацію філософських знань, світоглядних засад в переконання, свідомість, світогляд; використання сучасних загальних педагогічних підходів, технологій, методів і прийомів навчання і виховання.

Література

1. Академія митної служби України : Щодо проекту Концепції формування професійно значимих світоглядних засад працівників митної служби України на 2011–2020 роки ... – Режим доступу: uapravo.net/akty/ministerstvo-o...
2. Бачинський Т. Світогляд шкільної молоді як детермінанта формування їх правової культури / Т. Бачинський. – Режим доступу: legalactivity.com.ua/index.php?opti...
3. Біоетична та еколого-етична підготовка майбутніх ... – Режим доступу: www.confcontact.com/2012_03_15/pe2_voloshko.htm
4. Бондар Г. Стан сформованості гуманістичного світогляду майбутніх учителів / Г. Бондар // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 169–174.
5. Виноградова В. Український центр політичного ... / В. Виноградова. – Режим доступу: politik.org.ua/vid/magcontent.p...
6. Воскобій О. Теоретичні засади формування екологічного світогляду студентів юридичних спеціальностей / О. Воскобій. – Режим доступу: conferences.neasmo.org.ua/node/215
7. Карпенко В. Д. Гуманістичний вимір сучасного філософського дискурсу і проблема формування наукового світогляду студентів / В. Д. Карпенко. – Режим доступу: conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/kar...
8. Мета та головні завдання виховання у вищій школі ... – Режим доступу: elise.com.ua/ru/content/01-meta-ta-...
9. Методи навчання. Методичні прийоми навчання. – Режим доступу: eduknigi.com/ped_view.php?id=177
10. Методи навчання та їх класифікація. – Режим доступу: osvita.ua/school/theory/780
11. Методи навчання у вищій школі. – Режим доступу: checkreferat.com/pedagogika/9005-me...
12. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу: university.kherson.ua/FileDownl...
13. Негруца Н. А. Формування екологічного світогляду студентів вищих навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації аграрного профілю у процесі вивчення економічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Н. А. Негруца; Ін-т педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2003. – Режим доступу: lib.ua-ru.net/diss/cont/35952.h...
14. Ноосферно-екологічний імператив як основа сучасного світогляду лікаря профілактичної медицини / Т. О. Перцева, А. О. Шевченко, Е. А. Деркачова [та ін.] // Медична освіта. – 2011. – № 3. – С. 120–122.
15. Освітні концепції та педагогічні технології. – Режим доступу: osvita.ua/school/theory/1241
16. Потреба сьогодення – економічна освіта. – Режим доступу: nmc-pto.poltava.ua/view_post.php?id...
17. Світогляд // Вікіпедія. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Світогляд
18. Світогляд. Функції світогляду. Структура світогляду. – Режим доступу: tureligious.com.ua/osnovy-filosofiji-svitohlyad/
19. Слива А. О. Поняття технологічної естетики / А. О. Слива, Ю. В. Коломієць. – Режим доступу: rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Peda...
20. Спиркин А. Г. Мировоззрение / А. Г. Спиркин // Философский энциклопедический словарь. – [2-е изд.]. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – С. 366–367.
21. Ткачук С. І. Технологічна культура школярів та її формування на уроках трудового навчання / С. І. Ткачук. – Режим доступу: nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchd...
22. Турчина Т. В. Формування наукового світогляду студентів вищих навчальних закладів / Т. В. Турчина. – Режим доступу: rusnauka.com/3_ANR_2012/Pedagog...